

УДК 378.016:78-051:37.015.31

Люй Цзін

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ТЕОРЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ

У статті здійснено теоретико-педагогічний аналіз формування художньо-виконавської компетентності іноземних студентів магістратури в умовах фахової підготовки; розкрито наукові підходи (мистецтвознавчий, культурологічний, педагогічний), на основі яких узагальнено зміст понять «виконавство», «концертно-виконавська компетентність». Проаналізовано педагогічні умови формування художньо-виконавської майстерності іноземних студентів під час навчання в магістратурі, визначено компонентну структуру досліджуваного явища.

Ключові слова: *теоретико-педагогічний аналіз, структура, концертно-виконавська компетентність, іноземні студенти, піаністи, мистецька освіта, формування, компоненти, фахова підготовка.*

Постановка проблеми. Головним завданням сучасної музичної освіти є якісна підготовка майбутнього артиста та педагога-музиканта, забезпечення його реалізації в майбутній культуротворчій та освітніх діяльності, можливості самостійно реалізовувати власні професійні амбіції в галузях мистецтва й культури. І в цьому сенсі особливого значення набуває роль педагога в усвідомленні власної позиції студента в полі професійних можливостей, необхідності набуття певних знань і вмінь із різних наукових галузей задля його подальшої творчої самореалізації.

В Указі Президента України про Національну стратегію розвитку освіти на період до 2021 року (№ 344/2013 від 25 червня 2013 р.) зазначено, що головним завданням держави є виховання людини інноваційного типу мислення й культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства й держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації всіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості. Отже, стає зрозумілим, що успішне функціонування освітніх систем має забезпечуватися шляхом гуманізації освіти, технологізацією та творчим підходом до навчального процесу. Педагогічні технології, які вживаються

в систему сучасної музичної освіти мають бути спрямовані на гуманізацію освітнього середовища, яке здатне забезпечити інтелектуальне, творче та професійне зростання майбутніх фахівців музично-педагогічної справи.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз робіт у сфері музичної педагогіки свідчить про наявність наукового підґрунтя для вирішення проблеми професійної підготовки майбутніх піаністів із КНР у системі музичної освіти України. Аналіз китайської галузевої літератури показав, що, автори зверталися до розробки вимог виконання фортепіанної музики (Гу Юй Мей, Ма Ге Шунь, Сюй Дин Чжун, Чжан Цзянь Го, Чжау Сон Жу, Чжоу Чжен Сун, Шен Сіан, Юй Тен Ган, Ян Хун Нянь та ін.), але зміст наукових праць містить методичні рекомендації щодо розвитку виконавської майстерності на рівні початкової музичної освіти.

Проблеми підготовки піаністів на різних рівнях музичної освіти розкрито в працях вітчизняних науковців: педагогічні принципи формування виконавської майстерності піаністів в умовах вітчизняної музичної освіти (Е. Абдуллін, О. Єременко, Е. Кучменко, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.); методичні рекомендації щодо підготовки піаністів (В. Антонюк, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, Ю. Юцевич та ін.); специфіка виконавської діяльності вчителя зі школярами (Л. Василенко, В. Ємельянов, О. Комісаров, К. Матвєєва, А. Менабені, Д. Огороднов та ін.).

Аналіз вітчизняної та зарубіжної педагогічної та спеціалізованої літератури й дисертаційних робіт, у яких висвітлено актуальні питання підготовки піаністів дає підстави констатувати, що ґрунтовного педагогічного дослідження, у якому визначено педагогічні умови формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів із КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України здійснено не було.

Мета статті – здійснити теоретико-педагогічний аналіз формування художньо-виконавської компетентності іноземних студентів магістратури в умовах фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на педагогічні концепції науковців щодо розвитку системи підготовки музикантів в умовах сучасної мистецької освіти констатуємо, що процес навчання іноземних студентів спрямований на розкриття індивідуальних здібностей кожної особистості з урахуванням ментальних особливостей і попередньої освіти. Проте процес фахового зростання іноземців відбувається поступово з урахуванням темпу сприйняття й осмислення навчального матеріалу кожним студентом з метою його ознайомлення, поглибленого аналізу та відточення. Цзінь Нань визначає педагогічні умови професійного зростання майбутніх виконавців, а саме: зміст фахової підготовки майбутніх виконавців і його відповідність освітнім запитам творчої особистості, реалізація творчих амбіцій у процесі навчання, набуття практичного досвіду, об'єктивне оцінювання знань і вмінь суб'єкта навчального процесу [7, с. 36].

Підготовка майбутніх виконавців має здійснюватись у межах комплексної програми, спрямованої на досягнення позитивного результату. Важливим завданням для викладача фахових дисциплін – розкрити всі сторони творчої особистості: підготувати інтелектуально-творчого фахівця здатного орієнтуватись у різних стильових музичних напрямках, адаптуватися до різних культуроосвітніх ситуацій, мобільно реагувати на соціокультурні зміни в суспільстві, формувати адекватні часові художньо-естетичні цінності засобами особистої творчої діяльності. Отже, актуальним стає питання про розвиток художньо-естетичного смаку в майбутнього виконавця в умовах сучасної вітчизняної музичної освіти, його концертно-виконавську компетентність у різних сферах полікультурного простору.

Формування концертно-виконавської компетентності майбутніх піаністів – процес складний і суперечливий, у ньому водночас існують свідоме й інтуїтивне, уява й мислення, емоційне захоплення та стремління до виконавського ідеалу. Реалізація творчого задуму органічно пов'язана з активним творчим пошуком, який заснований на вчитуванні нотного та поетичного текстів, проникненні в сутність художнього образу твору, пошуку виконавських прийомів тощо. Кінцевий результат цього процесу стає показником творчої індивідуальності виконавця, рівня його концертно-виконавської компетентності [8].

Аналіз концертно-виконавської діяльності здійснила Н. Згурська запроваджуючи педагогічний і культурологічний підходи. Розглядаючи концертно-виконавську діяльність як галузь культури, автор справедливо констатує про недостатню фахову підготовку випускників музично-педагогічних закладів. Причину дослідниця вбачає в «недостатній теоретичній і методичній розробленості проблеми, незорієнтованості навчально-виховного процесу на розвиток творчих можливостей студентів» [3, с. 4]. Ми поділяємо думку автора про те, що майбутні фахівці недосконало володіють інструментальним виконавством, як результат – зниження якості їхньої фахової підготовки [там само]. Концертно-виконавську культуру Н. Згурська розглядає у єдності таких компонентів: мотивація та позитивне ставлення до роботи з учнями, зацікавленість навчальним процесом, інтерпретаторські здібності; прагнення до досконалості (естетичний аналіз музичних творів, визначення художньо-виконавського ідеалу, переконання у власній позиції); прихильність до виконавського мистецтва (музичні, технічні, виконавські здібності); тезаурус (опанування теоретичною термінологією та історією виконавського мистецтва); творчість (унікальність у виборі технологічних прийомів, самостійність і активність у контексті творчо-виконавської реалізації) [3, с. 10]. Ми погоджуємося з думкою автора, адже зазначені компоненти є показниками художньо-виконавської компетентності студентів-інструменталістів. Однак, інформації щодо процесу опанування студентами виконавськими прийомами в контексті

фахової підготовки в роботі значно менше, що заважає створенню єдиної організаційно-методичної системи формування концертно-виконавської компетентності майбутніх виконавців.

Процес формування концертно-виконавської компетентності досліджує О. Щербініна на основі стильового підходу [9]. Автор звертає увагу на синкретичні форми цього процесу, який здійснюється шляхом творчої співдружності виконавця й композитора. У процесі поєднання композиторської та виконавської творчості дослідниця розглядає низку питань, пов'язаних із художньо-виконавським відтворенням змісту музичних творів. До проблем, що потребують наукового вирішення, автор відносить процес декодування музичного матеріалу [там само]. У контексті порівняння різних положень відомих учених у галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства автор уточнює зміст поняття авторського тексту музичного твору як декодованого виконавцем композиторського задуму та розглядає його як стильову особливість, яка, за її висловом, стає відправною точкою виконавської діяльності [там само].

Дійсно, на основі стильового підходу до вивчення художнього мистецтва, поза увагою сучасної педагогічної науки залишаються технології пізнання стилістичних характеристик музики, визначення стилю як пізнавального потенціалу у виконавській роботі майбутнього фахівця музично-педагогічної справи [9, с. 7]. Автор звертається до вивчення складних художньо-творчих процесів концертно-виконавської компетентності, які впливають на процес формування стилістичних уявлень студентів музичного профілю та складають змістову домінанту досліджуваного явища.

Г. Падалка звертає увагу на процес формування концертно-виконавської компетентності піаністів, до якого мають увійти принципи єдності навчання й музично-творчого виховання, розвиток слухо-творчої сфери студента, кореляція технічного та художнього розвитку, що складають невід'ємну компоненту інструментальної педагогіки [5]. Дійсно, серед найважливіших властивостей музично-педагогічної кваліфікації майбутніх піаністів слід визначити оволодіння інструментом. З огляду на практичну діяльність можемо зробити висновок про те, що викладач музики або фахових дисциплін має вміти імпровізувати, здійснювати гармонійний аналіз, володіти навичками підбирання мелодії на слух, транспонувати тощо. Набуття досвіду в галузі творчого музикування є показником високого рівня концертно-виконавської компетентності фахівця-інструменталіста.

Аналіз процесу формування концертно-виконавської компетентності піаністів в умовах вітчизняної системи музичної освіти здійснено в роботі В. Буцяк, який ґрунтується на історико-стильовому підході [1]. На думку автора, складність формування концертно-виконавської компетентності майбутніх виконавців, яка відповідала б сучасним реаліям, полягає в необхідності її тлумачення як цілісного складного феномену, винаході

засобів взаємопов'язаного естетичного, виконавсько-творчого й педагогічного спрямування їх фахової підготовки. Саме цілісна інтерпретація навчального процесу містить, за В. Буцяк, можливості вдосконалення фортепіанної підготовки іноземних студентів [1, с. 8].

На основі історико-стильового підходу дослідниця визначає концертно-виконавську компетентність як системотворчий процес музичної діяльності, який передбачає:

- узагальнення музично-інформативної бази;
- досконалість процесу пізнання;
- оцінка реакції на музику;
- культурологічна зумовленість музичного пізнання;
- творча спрямованість музичного пізнання [1, с. 9].

Стає зрозумілим, що В. Буцяк зосереджує увагу на пізнавально-психологічних процесах формування концертно-виконавської компетентності майбутніх піаністів, які безпосередньо впливають на динаміку фахового навчання, рівень самостійності у визначенні художнього центру фортепіанної музики відповідно до стильових характеристик твору й задуму композитора, теоретичному аналізі, рівні опанування інформацією щодо історичних тенденцій розвитку мистецтва та різножанровим дидактичним матеріалом.

Аналіз ефективності формування концертно-виконавської компетентності здійснено в роботі В. Федоришина в контексті творчої взаємодії «вчитель-учень», «учень-учень» [6]. Концертно-виконавська компетентність, за висловом автора, є феноменом «вияву свого творчого «Я» через комплекс властивостей та особистісно-типологічних якостей особистості» [6, с. 9]. Виконавство дослідник розглядає як «прояв особливої художньо-естетичної цінності (у продукті такої діяльності у специфічній формі закріплюється складний процес творення нового, незвичайного, що і є саме творчістю)» [там само].

На основі співставлення змісту музикознавчих понять В. Федоришин справедливо зазначає, що концертно-виконавська компетентність майбутнього музиканта має бути заснована на комплексі вмінь: точного прочитання оригінального музичного тексту (мелодія, фактура, метроритм та ін.) та створення унікального інтерпретаційного плану (динаміка, агогіка, темп, характер звучання, тощо) [там само]. Ми погоджуємося з думкою автора про те, що рівень концертно-виконавської компетентності залежить, насамперед, від вибору відповідних технологічних прийомів, спрямованих на художню реалізацію звучання музичних творів і переконливість їх інтерпретаторської моделі.

М. Давидов до основних компонентів концертно-виконавської компетентності майбутніх піаністів відносить: артистизм, інтерпретацію, самостійність мислення, музикальність, складність програми, майстерність виконання, які слід розглядати критеріями оцінки виконавського рівня майбутнього музиканта [2, с. 37]. Дійсно, з огляду на те, що процес

формування концертно-виконавської компетентності в контексті фахової підготовки в умовах вищих музично-педагогічних і мистецьких закладів не має відповідної методичної моделі слід сконцентрувати увагу на системному аналізі розвитку цього явища з метою визначення педагогічних умов ефективної підготовки виконавців та їх послідовного втілення в музично-педагогічну діяльність. Водночас, до важливих проблем у галузі інструментальної педагогіки слід віднести недосконалість системи оцінювання концертно-виконавської компетентності майбутніх фахівців інструментального профілю, що потребує визначення, критеріїв і показників формування цього явища.

Ю. Некрасов проаналізував процес формування концертно-виконавської компетентності майбутніх піаністів у контексті фахової підготовки у вищих навчальних закладах України. Важливим етапом формування цього явища, на думку автора, має стати інтеграція теоретичних і практичних навичок у системі положень навчально-цільового блоку виконавської компетентності. Під навчально-цільовим блоком розуміє процес, у якому «превалює не кількісно-сумарне накопичення знань, а усвідомлення якості провідної думки-ідеї, що надає цілісності набутій сумі знань та навичок і виводить на метод здобуття тих знань» [4, с. 8]. Навчально-цільовий блок навчання передбачає інформованість студента про технологічні особливості інструмента, фактурну специфіку, віртуозні характеристики фортепіано, стиль імпровізації, розкодування нотних знаків [там само]. Дійсно, усі ці вміння й навички мають бути спрямовані на відтворення художнього змісту музичного твору: взаємодії стильової композиторської моделі з унікальною інтерпретацією художнього плану виконавцем.

Таким чином, процес формування концертно-виконавської компетентності майбутніх піаністів у контексті навчально-цільового блоку навчання, за Ю. Некрасовим, передбачає:

- використання інтелектуальних і духовних ресурсів особистості відповідно до її психологічного стану та мотивації до творчої реалізації;
- аналіз музичних творів у контексті множинності різних виконавських прочитань, його презентація в умовах концертного виступу;
- проведення інтерактивних годин із перспективним публічним обговоренням концертного виступу, які передбачають теоретичний, музикознавчий, психологічний та естетичний аналіз виконання;
- запровадження творчого експерименту відповідно до типу публіки та слухацької аудиторії у процесі побудови концертного репертуару;
- узагальнення концертного виступу з визначенням сценічно-виконавської компетентності та просвітницької діяльності [4, с. 10].

Ми поділяємо думку дослідника про те, що процес накопичення виконавського досвіду під час проведення систематичних психологічних тренувань (репетицій) є навчально-цільовим блоком фахової підготовки майбутніх піаністів.

Висновки. Аналіз галузевої наукової літератури дає підстави дійти висновку про недостатній доробок науковців, у роботах яких було б висвітлено проблеми формування художньо-виконавської компетентності студентів-іноземців за спеціалізацією фортепіано в системі української музично-педагогічної освіти, схарактеризовано специфічні особливості цього процесу. Вивчення авторитетних положень дозволяють констатувати про безсистемний характер наукових досліджень. Автори акцентують увагу лише на окремих аспектах формування художньо-виконавської компетентності інструменталістів: психофізичний стан виконавця, розвиток художньо-інтелектуального потенціалу особистості, опанування технічними прийомами у процесі фахової підготовки, формування інтерпретаторського досвіду, вольові якості, артистичні здібності, які складають структурну компоненту цього явища, проте не конкретизують фахову (фортепіанну) галузь та не висвітлюють специфіку роботи з іноземними студентами в умовах їх навчання в магістратурі.

Саме ці аспекти підготовки іноземних студентів за спеціалізацією фортепіано потребують прискіпливої уваги науковців, особливо у сфері формування художньо-виконавської компетентності в умовах української музичної освіти. Адже розкриваючи творчий потенціал у культуроосвітніх умовах іншої країни кожний студент-іноземець потребує особливої уваги з боку викладача, який, спираючись на власний педагогічний досвід, має адекватно реагувати на специфічні якості суб'єкта навчального процесу, ураховуючи його ментальні особливості та рівень попередньої фахової підготовки, передбачити кожний наступний етап його фахового зростання запроваджуючи ефективні, під час нетрадиційні педагогічні принципи та методи.

Перспективи подальших наукових розвідок. Проведене дослідження не вичерпує всіх питань процесу формування концертно-виконавської компетентності іноземних студентів магістратури. Воно відкриває перспективу для більш глибокого вивчення педагогічних умов, компонентної структури та показників якості формування досліджуваного явища в умовах фахової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буцяк, В. І. (2003). *Педагогічні умови удосконалення фортепіанної підготовки студентів у вищих педагогічних закладах на основі історико-стильового підходу* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ.
2. Давидов, М. А. (1998). Художня майстерність як синтез виражальних, технічних і артистичних засобів. *Актуальні напрямки розвитку академічного народно-інструментального мистецтва : матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 37–38.*
3. Згурська, Н. М. (2001). *Формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ.
4. Некрасов, Ю. І. (2005). *Комплексний підхід до формування виконавської майстерності піаніста* : (автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства). Одеса.

5. Падалка, Г. М. (2010). *Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)*. Київ: Освіта України.
6. Федоришин, В. І. (2006). *Формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ.
7. Цзін, Нань. (2009). *Методичні засади вокального навчання студентів з КНР у системі музично-педагогічної освіти України* (дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02). Київ.
8. Шип, С. В. (1998). *Музична форма від звуку до стилю*. Київ: Заповіт.
9. Щербініна, О. М. (2005). *Формування музично-стильових уявлень майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ.

РЕЗЮМЕ

Люй Цзин. Теоретико-педагогический анализ формирования концертно-исполнительской компетентности иностранных студентов магистратуры.

В статье осуществлен теоретико-педагогический анализ формирования художественно-исполнительской компетентности иностранных студентов магистратуры в условиях профессиональной подготовки; раскрыты научные подходы (искусствоведческий, культурологический, педагогический), на основе которых обобщенно содержание понятий «исполнение» «концертно-исполнительская компетентность». Проанализированы педагогические условия формирования художественно-исполнительского мастерства иностранных студентов во время обучения в магистратуре, определена компонентная структура изучаемого явления.

Ключевые слова: теоретико-педагогический анализ, структура, концертно-исполнительская компетентность, иностранные студенты, пианисты, художественное образование, формирование, компоненты, профессиональная подготовка.

SUMMARY

Liu Jing. Theoretical-pedagogical analysis of the formation of concert-performing competence of the foreign master's students.

The article is devoted to the theoretical and pedagogical analysis of the formation of artistic-performing competence of the foreign students of the master's degree in conditions of professional training; scientific approaches (art criticism, culturological, pedagogical approaches) on the basis of which the concepts of "performance", "concert-performing competence" are generalized. The pedagogical conditions for the formation of artistic-performing mastery of foreign students during training in the magistracy are analyzed, and the component structure of the phenomenon is determined.

The analysis of branch scientific literature gives grounds to conclude that there is insufficient work of scientists, whose works would highlight the problems of forming the artistic-performing competence of the foreign students in the specialty of piano in the system of Ukrainian music-pedagogical

education, the specific features of this process are described. The study of authoritative positions allows us to state the unsystematic nature of research. The authors focus only on certain aspects of the formation of the artistic and performing competence of instrumentalists: the psychophysical state of the artist, the development of the artistic-intellectual potential of the individual, the mastery of technical techniques in the process of professional training, the formation of interpretive experience, volitional qualities, artistic abilities, which form the structural component of this phenomenon. However, they do not specify the professional (piano) branch and do not highlight the specifics of working with foreign students in the conditions of their studies in the Master's Degree.

These aspects of the preparation of the foreign students for the specialty of piano playing require a keen attention of scientists, especially in the field of the formation of artistic-performing competence in the conditions of Ukrainian musical education. After revealing creative potential in the cultural and educational conditions of another country, every foreign student needs special attention from the teacher who, based on his own pedagogical experience, has to adequately respond to the specific qualities of the subject of the educational process, taking into account his mental qualities and the level of previous professional training, to predict each the next stage of his professional growth by introducing effective, non-traditional pedagogical principles and methods.

Key words: *theoretical-pedagogical analysis, structure, concert-performing competence, foreign students, pianists, art education, formation, components, vocational training.*